

De ene kloon is de andere niet

Opvallend is dat prof. dr. L. Bosch het 'gekloon van mensen' afwijst en tegelijk een lans breekt voor de toepassing van de techniek van het klonen op menselijke embryo's. Het 'nee' tegen klonen van mensen maakt het 'ja' voor het klonen van embryonale (stam)cellen tot een bijkans onmogelijke opgave.

Via een kritisch artikel in het Dagblad Trouw¹ en een door de EO georganiseerd radiodebat met de schrijver van deze bijdrage is prof. dr. L. Bosch beland in deze kolommen. Dat is op zichzelf een goede zaak, want thema en aard van zijn kritiek zijn gediend met een inhoudelijke discussie over de voors en tegens van grensverleggend onderzoek. Wetenschapper Bosch kiest in navolging van de Gezondheidsraad voor een ja-mits benadering, terwijl zijn partij – zowel in het (ontwerp)-verkiezingsprogramma 1998-2002 als in de stellingname van de CDA Tweede Kamerfractie – uitgaat van de nee-tenzij-lijn.

De nee-tenzij-benadering

Opvallend is, dat de auteur het 'gekloon van mensen' afwijst, en tegelijk een lans breekt voor de toepassing van de techniek van het klonen op menselijke embryo's. Hij gaat ook verder dan

minister Borst, die het onderzoek aan die embryo's wilde beperken tot kennisverwerving inzake (on)vruchtbaarheid, kunstmatige voortplanting en etelijke of aangeboren afwijkingen. Tekenend is overigens, dat minister Borst er nog steeds niet in geslaagd is een wetsvoorstel inzake handelingen met menselijke geslachts-cellen en embryo's in te dienen. En dat terwijl het onder verantwoordelijkheid van minister Hirsch Ballin en staatssecretaris Simons ingediende wetsvoorstel al kort na de kabinetsformatie in 1994 werd ingetrokken. De weerbaarheid van de materie is kennelijk groter dan op grond van de adviezen van de Gezondheidsraad mocht worden verwacht. Dat bleek onlangs ook in de Tweede Kamer², toen minister Borst moest komen uitzetten, waarom zij het internationale verdrag³ inzake biogeneeskunde niet wilde ondertekenen. In dat verdrag wordt het klonen van mensen verboden.

Dr. A.G.W.J. Lansink

Achtergrond van de ministeriële terughoudendheid was de spanning met het nog in te dienen wetsvoorstel, aangezien door het verdrag via een addendum onderzoek aan embryonaal weefsel onmogelijk zou worden.

Dat daarbij vooral de omschrijving 'human being' het onderwerp van interpretatieverschillen is, laat zich raden. Waarmee de discussie teruggebracht lijkt tot de vraag: wanneer begint het menselijk leven?

De opstelling van het CDA, dat het embryo beschermwaardig is vanaf het prilste begin houdt zo geen absoluut nee, dan toch een nee-tenzij-benadering in. De door Leendert Bosch aan de Gezondheidsraad ontleende stellingname, dat "menselijke embryo's alleen mogen worden gebruikt voor onderzoek, waarmee een zwaar gezondheidsbelang is gediend" is zo open geformuleerd, dat de loutere afweging van het belang voor de gezondheid van andere personen dan de mens in wording voldoende lijkt om kloontechnieken en andere middelen toelaatbaar te achten. De toevoeging van de term 'zwaar' doet niets af aan het feit, dat het ene doel het andere middel heiligt, zelfs als dat middel een mens in wording is. Het zoeken naar de achtergrond van fundamentele mechanismen past zeker binnen het kader van het rentmeesterschap. Maar het gebruik van methoden en de toepassing van verworven kennis op een wijze, die strijdig is met de menselijke waardigheid, staat op gespannen voet met datzelfde rentmeesterschap.

Daar ligt de kern van mijn bezwaar tegen de open formulering van Bosch, die – overigens met de beste bedoelingen – de deur opent voor toepassingen, die ethisch en maatschappelijk ontoelaatbaar moeten worden geacht.

Borst en het verdrag inzake biogeneeskunde

Het 'nee' tegen het klonen van mensen maakt het 'ja' voor het klonen van embryonale (stam)cellen tot een bijkans onmogelijke opgave, ook voor medisch-ethische commissies krachtens de Wet medisch-wetenschappelijk onderzoek, die immers het ja of nee moeten toetsen aan wettelijke randvoorwaarden en criteria. Minister Borst heeft inmiddels de Kamer toegezegd het genoemde verdrag wel te willen ondertekenen, onder de voorwaarde, dat Nederland via een aantekening een voorbehoud kan maken inzake het grensverleggend onderzoek aan embryonale (stam)cellen. Uit een nog met de Tweede Kamer te voeren overleg moet blijken, of een formulering kan worden gevonden, die een breed politiek draagvlak vindt. Lukt dat niet, dan blijft ondanks de eensgezindheid over het afwijzen van het klonen van mensen onzekerheid bestaan over de toelaatbaarheid van het gebruik van menselijke embryo's voor (wetenschappelijk) onderzoek, en over de vraag of en in welke mate Nederland een geïsoleerd standpunt inneemt in internationaal verband. De ene kloon is de andere niet. Maar zoveel is zeker, dat hoe dan ook de grens van de menselijke waardigheid dichterbij is dan menigeen denkt.

Dr. A.G.W.J. Lamsink is Tweede Kamerlid voor het CDA.

Noten

1. *Trouw*, 26 november 1997; Leendert Bosch: CDA zet met kloonverbod onderzoek buitenspel.
2. *Handelingen*, nr. 41, 14 januari 1998, blz. 3295 e.v.
3. *Verdrag van de Raad van Europa inzake rechten van de mens en de biogeneeskunde*, waarvan het 'Additionele Protocol inzake het verbod van kloneren van mensen' deel uitmaakt.